

Xestia sincera

Urskogsfly

Fjärilar, Nattnattflyn

Klass: Insecta (egentliga insekter), **Ordning:** Lepidoptera (fjärilar), **Familj:** Noctuidae (nattnattflyn), **Släkte:** *Xestia*, **Art:** *Xestia sincera* - urskogsfly (Herrich-Schäffer, 1851) **Synonymer:** *barrskogsfjällfly*

Kännetecken

En grå nattnattflyart som tillhör en grupp delvis förväxlingsbara arter i släktet *Xestia* vilka kännetecknas av gråvattrade framvingar med stora, ofta helt ljusgrå njur- och ringfläckar. Vingarna är i förhållande till kroppen stora.

Barrskogsfjällfly har ljusare bakvingar än de övriga arterna och detaljer i de sirligt svarta teckningarna på de ljust grå framvingarna skiljer den från närstående arter. Larven finns avbildad i Hydén och Sjökvist (1993). Vingbredd på 36–39 mm.

Utbredning och status

Arten har påträffats mer eller mindre sparsamt inom ett område som sträcker sig från Fennoskandien genom Ryssland och Sibirien till Primoryeområdet vid Japanska sjön. Arten är helt knuten till det boreala barrskogsbältet. Fynd finns dock även från mer isolerade barrskogsområden i de franska och österrikiska Alperna. Vidare finns enstaka gamla fynd från bergstrakterna i södra Tyskland. I Sverige förekommer arten mycket sällsynt i äldre, lavrik, ofta senvuxen gran- eller barrblandskog från Småland till Norrbotten. Totalt föreligger fynd från 72 svenska lokaler mellan Småland och Norrbotten. Barrskogsfjällflyet är till skillnad från de närbesläktade *Xestia*-arterna en utpräglad låglandsart i Nordeuropa. Endast tre lokaler finns i kanten av skogsodlingsgränsen i de sydligaste fjällnära barrskogarna, däremot föreligger inga fynd från fjällnära skog i Lappland. Fjärilens huvudutbredningsområde ligger således nedanför skogsodlingsgränsen, i de produktiva skogsområdena. Flertalet fynd härrör från Mellansverige med en markant koncentration till Dalarna. I södra Sverige saknas fynd väster om en linje Hunneberg och Kinnekulle i Västergötland och Älmhult i Småland. Söder om Mälaren och norra Vänerstranden är idag endast ett förekomstområde känt, i gränstrakten mellan sydligaste Östergötland och Småland. Från Uppland och Västmanland föreligger i modern tid endast enstaka fynd från en handfull platser. Barrskogsfjällflyet har bedömts vara den svenska storfjärilsart som bäst indikerar orörd barrskog. Sannolikt har arten tidigare varit vitt utbredd i det mellansvenska barrskogslandskapet, men förekommer i dagens produktionsskogsområden endast isolerat i äldre skogsbestånd med lång kontinuitet. Ytterst få fynd har gjorts utanför barrskogsbestånd och inga fynd tyder på att arten migrerar, vilket försvårar återkolonisering vid lokala utdöenden.

Fjärilarna flyger under natten, honorna huvudsakligen vid mörkrets inbrott och hanarna fram tills gryningen börjar. Efter parningen är näringsintag viktigt för honornas äggläggningskapacitet och honungsdagg från bl.a. barrträdslevande bladlöss är sannolikt en viktig näringskälla. Äggen läggs i oordnade grupper om cirka 50 eller ibland ett och ett på undersidan av grangrenar och på tofsar av hänglav på 1,5–2 meters höjd, varifrån de nykläckta larverna tar sig ned till fältskiktet hängande i spinnrådar. Fram till den första övervintringen, som äger rum i markskiktet, lever larverna av allt att döma uteslutande av blåbär *Vaccinium myrtillus*, främst av bladen men även av bär. Tidigt under påföljande vår, troligen omedelbart efter snösmältningen, kvicknar de 15–20 mm långa larverna till och kryper tills de hittar en lämplig gran att ta sig upp i. Detta andra år i livscykeln äter de enbart granbarr och håller sig i samma höjdsikt (1–3 m ovan marken) där honorna lägger sina ägg. Larverna är under sitt andra år endast aktiva under natten. Dagtiden tillbringar de sittande gömda längre in på undersidan av lavrika grenar, och är här mycket välkamouflerade. De övervintrar ännu en gång, nu gärna i murken ved, före förpuppningen. Puppstadiet är kortvarigt, ca 2–3 veckor, och fjärilen kläcker normala år vid midsommartid. Flygtiden varar som regel 14–20 dygn. Till skillnad från många nordliga *Xestia*-arter med tvåårig livscykel flyger barrskogsfjällfly i Sverige varje år, av allt att döma som två parallella populationer utan större genetiskt utbyte. De kraftiga skillnaderna i frekvens mellan olika år, som bl.a. observerats under ett flerårigt forskningsprojekt, har troligen främst slumpmässiga väderbetingade orsaker (Hydén, opubl.).

Hot

Barrskogsfjällfly påträffas främst i äldre, lavrika, gärna torra barrskogar. Larverna är sannolikt beroende av rika förekomster av grenlavar för en fullgod kamouflage som motverkar fågelpredation. Luckiga och ojämna skogsbestånd gynnar arten, vilket innebär att dess habitatkrav går stick i stäv mot skogsvårdsplaneringens strävan mot likåldriga och täta bestånd. Fleråriga studier av artens ekologi tyder på att den, trots sin utmärkta flygförmåga, tycks vara obenägen att sprida sig genom olämpliga habitat (Hyden, opubl.). Ogynnsamma vädersituationer, exempelvis stark frost under försommaren, har vid ett tillfälle visat sig medföra en omedelbar 95%-ig populationsminskning, och effekten av denna katastrof var bestående ännu fem år senare. Dagens isolerade förekomster är därför sannolikt utsatta för slumpartade utdöenderisker, som kanske inte påverkade arten lika starkt i det gamla mer sammanhängande barrskogslandskapet. De mest påtagliga hoten mot arten är avverkning av kvarvarande äldre, ojämna och luckiga barrskogsbestånd samt tilltagande fragmentering av mer vidsträckta barrskogsarealer. Även modern skogsvård i tidigare mindre rationellt skötta plock- eller luckhuggna bestånd missgynnar arten. I södra Sverige hotas arten sannolikt även av luftföroreningar som omöjliggör en rikare lavpåväxt.

Åtgärder

Skogsbestånd där barrskogsfjällfly förekommer bör undantas från rationellt skogsbruk. Områdenas skötsel bör inriktas på att de ska bibehålla sin variation i sammansättningen av trädens ålder, utvecklade skiktning samt innehålla gamla träd och död ved. I förekommande fall bör skötseln även inriktas på att tidigare luckhuggna bestånd ojämnt eller luckiga struktur bibehålls. Äldre olikåldriga lavgranbestånd eller lavrikare barrblandskogsbestånd, gärna torrare skogar (t.ex. åsgranskogar) bör sparas, främst i mellersta Sverige från norr om Dalälven och norrut till och med Västerbotten. I södra delarna av landet bör kvarvarande bestånd med kända förekomster av barrskogsfjällfly, men också andra lavrikare bestånd sparas helt eller delvis. Arten missgynnas sannolikt starkt av mer genomgripande gallringar som syftar till att göra bestånden öppna och jämnskiktade. Viss huggning av äldre tallöverståndare m.m. för uttag av kvalitetsvirke torde däremot kunna bedrivas utan negativ inverkan på arten. På längre sikt torde barrskogsfjällflyets överlevnad komma att kräva en skogsbruksplanering på landskapsnivå för att tillförsäkra arten tillgång till spridningskorridorer för återkolonisering vid slumpmässiga lokala utdöenden.

Litteratur

- Ehnström, B., Gärdenfors, U & Lindelöw, Å. 1993. *Rödlistade evertebrater i Sverige 1993*. Uppsala.
- Ehnström, B. & Waldén, H. 1986. Faunavård i skogsbruket, del 2 – Den lägre faunan. Jönköping, (Skogsstyrelsen).
- Ferguson, D. C. 1965. A new North American Noctuid of the genus *Anomogyna* (Insecta, Lepidoptera). *Postilla* 89: 1–11.
- Hydén, N. & Sjökvist, P. 1993. Barrskogsfjällflyet (*Xestia sincera*) och det moderna storskaliga skogsbruket. *Ent. Tidskr.* 114(1–2): 1–10.
- Imby, L. & Palmqvist, G. 1978. De svenska *Anomogyna*-arternas utseende, biologi och utbredning. *Ent. Tidskr.* 99(3–4): 97–107.
- Kononenko, V.S., Lafontaine, J.D. & Mikkola, K. 1990. An annotated checklist of Noctuid moths (Lepidoptera, Noctuidae) of Beringia. *Entomol. Rev.* 69(1): 117–138.
- Mikkola, K. & Jalas, I. 1977. *Suomen Perhoset, Yökköset 1* (Noctuidae 1). Helsingfors (Otava).
- Mikkola, K., Lafontaine, J. D. & Kononenko, V. S. 1991. Zoogeography of the Holarctic species of the Noctuidae (Lepidoptera): Importance of the Beringian refuge. *Ent. Fenn.* 2(3): 157–173.
- Nordström, F. Kaaber, S. Opheim, M. & Sotavalta, O. – In : Douwes, P. (Ed.). 1969. *De fennoskandiska och danska nattflynas utbredning, Noctuidae*. Lund, CWK Gleerup.
- Palmqvist, G. 1983. Intressanta fynd av Macrolepidoptera i Sverige 1982. *Ent. Tidskr.* 104(2): 55–58.
- Palmqvist, G. 1988. Intressanta fynd av Macrolepidoptera i Sverige 1987. *Ent. Tidskr.* 109(2): 59–64.
- Skou, P. 1991. *Nordens Ugler*. Danmarks Dyreliv, Bd. 5. Stenstrup (Apollo Books).
- Skvortskov, V. & Thomson, E. 1973. Über Vorkommen und Ökologie von *Amathes sincera* (Lep. Noctuidae) in Estland. *Ent. Zeitschr.* 83(10): 117–120.
- Spitzer, K. 1977. Mura *Anomogyna sincera* H. S. (Noctuidae, Lepidoptera) - nová pro faunu Československa. *Act. Sci. nat. Mus. Bohem. merid. České Budejovice.* 15: 210.
- Valkeila, E. 1963. Zum Kenntnis der Raupe von *Anomogyna sincera* H. S. (Lepidoptera, Noctuidae) und ihrer Lebensweise. *Ann. Ent. Fenn.* 29: 249–252.
- Zolotareno, G.S. 1970. *Cutworms of West Siberia (Lepidoptera, Agrotinae)*. Novosibirsk. (På ryska).

Författare

Nils Hydén 1995. Rev. Nils Hydén & Claes Eliasson 2005. © ArtDatabanken, SLU 2006.